

Huvudmannaplan för studie-och yrkesvägledning

- Örebro kommuns gymnasieskolor

Innehåll

Inledning	3
Lagar, styrdokument och riktlinjer.....	3
Studie och yrkesvägledning- hela skolans ansvar.....	4
Mål med studie och yrkesvägledningen.....	7
Roller och ansvar	8
Referenser	10

Inledning

Studie- och yrkesvägledning i kommunens gymnasieskolor spelar en viktig roll för eleven. Att göra val inför framtiden är en ständigt pågående process. Elevens studie- och yrkesval har stor betydelse för hur livet kommer att utvecklas. Studie- och yrkesvägledning är en rättighet för eleven och skolan har ett viktigt och omfattande uppdrag att stödja eleverna i att göra väl underbyggda val. Eleven ska kunna nå sin fulla potential och i förlängningen bidra till kompetensförsörjning inom det offentliga- och privata näringslivet.

Skolverkets Allmänna råd beskriver att syftet med studie- och yrkesvägledning är att: *”ge eleverna förutsättningar att hantera frågor som rör val av studier och yrken. Mångfalden av både yrken och utbildningar gör att eleverna kan uppleva det som komplicerat att överblicka sina olika möjligheter. En ständigt pågående samhällsutveckling och snabba förändringar på arbetsmarknaden bidrar ytterligare till svårigheter att förutse villkoren i arbetslivet. Studie- och yrkesvägledning är en viktig del i det livslånga lärandet och ett stöd i en individs ständigt pågående karriärprocess.”* Utifrån detta har studie- och yrkesvägledning en grundläggande betydelse för eleverna och skolan ska rusta dem så att de lär sig hantera övergångar mellan olika faser i livet, fatta medvetna och väl underbyggda studie- och yrkesval även när de lämnat gymnasieskolan.

Huvudmannaplanen för studie- och yrkesvägledning tar upp mål för verksamheten, hur utvärdering ska ske samt hur studie- och yrkesvägledningen ska organiseras. Planen ska vara känd för all personal i skolan och arbetet ska genomsyras av mångfald och ett normkritiskt förhållningssätt. Planen riktas till rektorer på gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, studie- och yrkesvägledare, lärare samt övrig personal i gymnasieskolan. Den vänder sig också till samverkande parter och den allmänhet som är intresserad av arbete med studie- och yrkesvägledning.

Alla kommunala gymnasieskolor i Örebro omfattas av denna huvudmannaplan.

Lagar, styrdokument och riktlinjer

Studie- och yrkesvägledningen regleras av Skollagen (2010:800), Läroplan för gymnasieskolan samt Skolverkets Allmänna råd för studie- och yrkesvägledning.

I Skollagen (2 kap 29 §) framgår att elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Studie- och yrkesvägledning syftar till att ge eleven neutral och opartisk vägledning, ge eleven stöd i sin process att utforska sina intressen, möjligheter och eventuella hinder relaterat till framtida studie- och yrkesval.

---

¹ Skolverkets allmänna råd om arbete med studie och yrkesvägledning, s 11

I Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan framgår mål och riktlinjer för studie- och yrkesvägledning. Skolans mål är att varje elev:

- utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering.
- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper.
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha.
- har kännedom om arbetslivets villkor.

Enligt läroplanen ska arbetet med studie- och yrkesvägledning genomföras utifrån en arbetsfördelning som tas fram av rektorn. Personalen ska bidra med:

- underlag för elevernas val av utbildning och yrke.
- information och vägledning inför val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet.
- motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund.

Gymnasieskolan ska även samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt.

Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning (Skolverket, 2013), ska ligga till grund för arbetet på skolorna. De allmänna råden är ett stöd för planering, genomförande och uppföljning av verksamheten. Syftet med råden är att studie- och yrkesvägledningen blir likvärdig och av hög kvalitet.

Studie- och yrkesvägledarna har även etiska riktlinjer för sitt arbete (Sveriges vägledarförening, 2007), vilket fungerar som ett stöd för de som arbetar med vägledning och för de som möter vägledning. Vägledarens yrkesetik utgår från de etiska värden som kan härledas ur FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

Studie- och yrkesvägledning- hela skolans ansvar

En grundprincip i de nationella styrdokument² är att studie- och yrkesvägledningen är en uppgift och angelägenhet för hela skolan. Studie- och yrkesvägledning är inte ensidigt kopplad till rollen studie- och yrkesvägledare utan utförs av många olika professioner i skolan (Se figur 1). Elevernas behov tillgodoses genom undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser.

---

² Skolverket, 2013

Figur 1. Arbete med studie och yrkesvägledning.³

Definitioner

Studie- och yrkesvägledning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och är en funktion som eleverna har rätt till. I ett övergripande perspektiv kan vägledning ses som en pedagogisk aktivitet som med information, motivation, stöd och andra hjälpande aktiviteter, och med utgångspunkt i såväl individens resurser som möjligheterna i omvärlden, har som mål att underlätta för individer och grupper i alla åldrar och vid olika tidpunkter i livet att välja utbildning, yrke eller karriär och att bidra till en bättre livsplanering⁴.

Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer för studie- och yrkesvägledning beskrivs vägledning i både snäv och vid bemärkelse. Med *studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse* avses den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ges i form av vägledningssamtal, enskilt eller i grupp. Här får eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika utbildningsvägar.

Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse

Med *studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse* avses all den verksamheten som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det kan t.ex. vara prao, undervisning som rör arbetslivet, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkänedom.

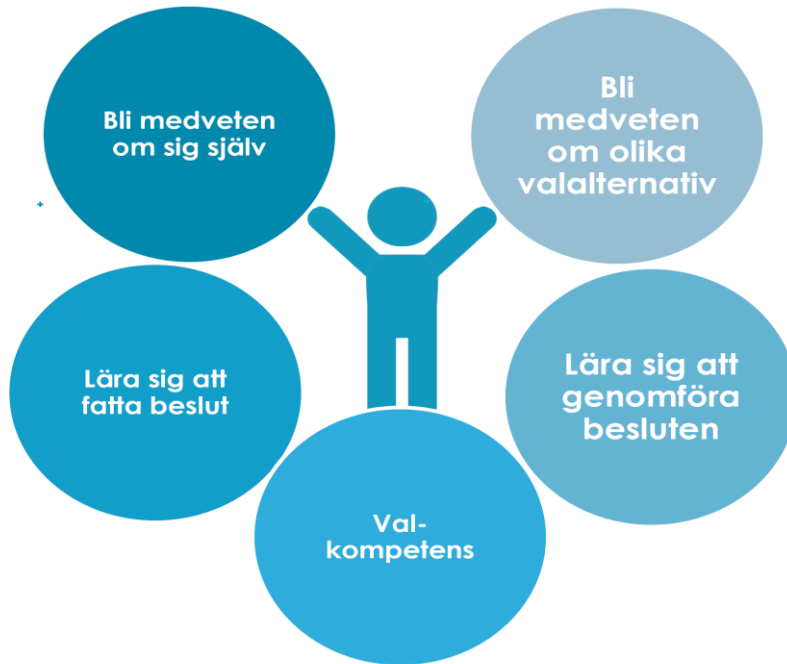
³ Källa Skolverket, omarbetat Örebro kommun.

⁴ Etiska riktlinjer, Sveriges vägledarförening. 2017.

Valkompetens

En snabb föränderlig arbetsmarknad med ett stort utbud av inriktningar ställer krav på eleverna att kunna hantera information om ett stort antal valmöjligheter och strategiskt kunna fatta beslut. Den förmåga som eleven ska utveckla benämns i Skolverkets allmänna råd för studie- och yrkesvägledning som *valkompetens*.

Relationen mellan sig själv och alternativen

Figur 2. *Valkompetens*.⁵

Valkompetens innebär att eleven utvecklar kompetenser så som att själv anskaffa kunskap, organisera utbildnings- och yrkesinformation samt utveckla färdigheter för att genomföra beslut om framtida studie- och yrkesval. Syftet med valkompetensen är att eleven ska skapa sig en förståelse för den egna beslutsprocessen och hantera övergångar och växlingar i livet. Valkompetensen kan beskrivas som att den utvecklas likt en lärandeprocess under hela skoltiden, i undervisningen såväl som i vägledningen.

⁵ Källa Skolverket, omarbetat Örebro kommun.

Mål med studie- och yrkesvägledningen

- Elevernas behov av studie- och yrkesvägledning, i både vid och snäv bemärkelse, tillgodoses.
- Studie- och yrkesvägledningen ska vara anpassad, behovsstyrd och likvärdig.
- Eleverna gör väl underbyggda val utifrån självkänedom och förvärvad valkompetens, där norm- och könsstereotypiska studie- och yrkesval vidgas och utmanas.
- Eleverna upplever sina framtidsval positivt och att de kan påverka sin framtid.
- Samarbetet mellan skola och arbetsliv utvecklas och ökar.

Resultatmål

- **Ökad genomströmning.** Ökad andel elever som får en gymnasieexamen inom tre och fyra år. I de flesta sammanhang krävs gymnasieexamen för att etablera sig på arbetsmarknaden. Undersökningar visar att elever som inte får tillräcklig individuell studie och yrkesvägledning löper högre risk att hoppa av eller att byta program⁶.
- **Studieavbrott minskar.** Elever som avbrutit sin utbildning kan ha svårt att finna andra vägar till studier eller arbete och riskerar livslångt utanförskap.
- **Varje skola har en handlingsplan för studie- och yrkesvägledning.** I handlingsplanen, utifrån en mall som tas fram av huvudmannen, ska behoven av studie- och yrkesvägledning framgå, utifrån elevanalys och plan med aktiviteter som beskriver hur skolan samverkar med omvärlden.
- **Studie och yrkesvägledning ingår och följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet.**

Uppföljning och utvärdering

Studie- och yrkesvägledningen är en del av rektorernas systematiska kvalitetsarbete och ingår i den årliga kvalitetsrapporten för respektive skolenhet. På huvudmannanivå följs planen upp genom olika mätmetoder samt utvärderas vid läsårets slut. Planen uppdateras med utgångspunkt från resultatet. Mätmetoder som används för uppföljning är brukarundersökning, SIRIS, SKL-öppna jämförelser- gymnasieskolan och lokala uppföljningar.

---

⁶ SOU 2019:4 Vägledningens utveckling och nuläge s.18

Roller och ansvar

I förarbetena till skollagen⁷ understryks att skolledare, lärare och studie- och yrkesvägledare har ett gemensamt ansvar för studie- och yrkesvägledningen, men delvis olika roller.

Huvudmannens roll

- Konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten.
- Vid beslut om organisation och resursfördelning säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.
- Skapa en samverkansgrupp där samtliga studie- och yrkesvägledare ingår, med syfte att uppnå en likvärdig studie- och yrkesvägledning.

Rektor

- Säkerställa att det finns rutiner och metoder för att planera, utveckla och utvärdera studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov.
- Ansvara för att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning.
- Fördela ansvaret för studie- och yrkesvägledning mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt besluta om formerna för samarbetet mellan dem.
- Ansvara för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval.
- Säkerställa att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.
- Fortlöpande kartlägga och analysera kompetensutvecklingsbehovet för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning.
- Samverka med skolor och arbetslivet så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.
- Ansvara för att en handlingsplan för studie- och yrkesvägledning på varje skola upprättas.
- Ansvara för att studie- och yrkesvägledning ingår i det systematiska kvalitetsarbetet.

---

⁷ Prop. 2009/10:165, s. 278

Studie- och yrkesvägledare

- Ge handledning till skolans personal och tillsammans med rektor ha den övergripande bilden av arbetet på skolan.
- Planera för att vägledningssamtal och informationstillfällen genomförs.
- Säkerställa att eleverna får information om vidare studier och om vilka val som kan ha betydelse för dessa.
- Vidga elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken.
- Utmana elevens föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön, social och kulturell bakgrund samt funktionsvariation.
- Anpassa vägledning utifrån behov och arbeta kompensatoriskt med nyanlända elevers framtida studie- och yrkesval och elever som kräver extra stöd.
- Samverka med skolsköterska, elevhälsa och lärare kring medicinsk studie- och yrkesvägledning kring de elever som har särskilda behov för att de ska kunna göra medvetna och väl underbyggda val.
- Samverka med rektor i upprättande av handlingsplanen för studie- och yrkesvägledning.
- Samverka med rektor i det systematiska kvalitetsarbetet gällande studie- och yrkesvägledning.

Lärare

- Integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen.
- Ge eleverna fördjupade kunskaper om samhället och arbetslivet.
- Ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet och på detta sätt vara ett underlag för deras framtida studie- och yrkesval.
- Utmana, problematisera och visa eleverna alternativ till traditionella könsroller, kulturell och social bakgrund så att detta inte begränsar eleverna i deras framtida studie- och yrkesval.

Referenser

Förordningen (SKOLFÖS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Prop. 2009/10:165, s. 278

Skollagen (2010:800)

Skolverket. (2011). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2013). Arbete med studie- och yrkesvägledning. Stockholm: Skolverket.

SOU 2019:4 Vägledningens utveckling och nuläge.

Sveriges vägledarförening. (2007). Sveriges Vägledarförening - Etisk deklARATION. Tillgänglig 2016-08-23 på <http://www.vagledarforeningen.org/etik/>

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/god-utbildning-for-alla/>